

Derde millennium: de visie

– Ervin Laszlo

Wanneer we het derde millennium ingaan, bevinden we ons midden in de snelste en meest diepgaande transformatie in de geschiedenis van de mensheid. De hedendaagse transformatie is net zo diepgaand als die welke leidde van de middeleeuwen naar de industriële eeuw, maar deze verloopt sneller en doet zich eerder in enkele tientallen jaren voor dan in eeuwen. De eerste tientallen jaren van het derde millennium zullen net zo van de nieuwe tijd verschillen als dat tijdperk van de middeleeuwen.

Dr. Ervin Laszlo, redacteur van *World Futures, The Journal of General Evolution*, heeft diverse belangrijke functies bekleed aan universiteiten, in werkgroepen voor wetenschappelijk onderzoek, bij de Unesco, enzovoort.



De nieuwe omstandigheden vragen om radicaal andere wijzen van denken en handelen. Dit stelt ons voor een probleem, omdat de snelheid waarmee de nieuwe wereld op ons afkomt, ons niet de tijd heeft gegeven voor het ontwikkelen van de benodigde inzichten, waarden en normen, en gewoonten. Voor het merendeel proberen we nog steeds aan de omstandigheden van de komende eenentwintigste eeuw het hoofd te bieden met het denken en de gewoontes van de twintigste eeuw. Dat is hetzelfde als proberen te leven in de hedendaagse industriële samenlevingen met de denkpatronen van dorpsbewoners uit de middeleeuwen. Het is niet effectief en het is ook gevaarlijk vanwege de kwetsbaarheid van onze gemeenschappen en ecologieën. Het gevaar gaat iedereen aan. Gelet op de toegenomen onderlinge verbanden en afhankelijkheden, teweeggebracht door een wereldomvattende markthandel, door technologieën en informatiesystemen, vormen de achterhaalde inzichten en gewoonten in één deel van de samenleving een bedreiging voor alle overigen.

Einstein vertelde ons dat we een probleem niet kunnen oplossen met dezelfde denkwijze die ertoe geleid heeft. Met betrekking tot het eind van het tweede millennium wil dit zeggen dat we niet het begin van het derde millennium kunnen

halen zonder het ontwikkelen van de denkwijze die zou passen bij onze veranderde omstandigheden. Een nieuwe oriëntatie moet voor onze gezamenlijke evolutie gevonden worden, waarbij wordt uitgegaan van dat wat de koers van de westerse beschaving van de afgelopen driehonderd jaar heeft gekenmerkt. We kunnen niet langer toestaan dat gewoonte en inertie onze stappen leiden; van de verdere ontplooiing van onze gezamenlijke evolutie moeten we ons bewust zijn. Daartoe moeten we echter ons eigen bewustzijn ontwikkelen.

Tijdens een toespraak op 21 februari 1990 voor het Congres van de Verenigde Staten die in gezamenlijke zitting bijeen waren zei de Tsjechische schrijver-president Václav Havel: 'Zonder een wereldomvattende omwenteling in de sfeer van het menselijk bewustzijn zal niets ten goede veranderen.... en de catastrofe waar de wereld op afstevent - de ecologische, sociale, demografische, of algehele ineenstorting van de beschaving - zal onvermijdelijk zijn.' Hij had gelijk. We kunnen niet het hoofd bieden aan de transformatie van onze economische, sociale, en ecologische systemen zonder een overeenkomstige transformatie van ons bewustzijn.

Met elkaar te leven en niet tegen elkaar, te leven op een zodanige wijze waardoor niet de kansen op een goed leven aan anderen ontnomen worden, zich bekommeren om wat met de armen en de machtelozen gebeurt en met de natuur - dit vereist gevoeligheid en invoelingsvermogen; zich bewust zijn van de situatie waarin men zich bevindt en er op een creatieve wijze mee omgaan. Onze zorg moet een dimensie ontstijgen waarbij het alledaagse ik, het zakenleven en de natie in het middelpunt van de belangstelling staan, en uitgaan naar een hogere dimensie waar het menselijke, de natuur en de planeet centraal staan.

Alternatieve levensstijlen

Gelukkig vindt er al een transformatie van het bewustzijn plaats in creatieve mensen met een open geest. Over de hele wereld

trekken jonge mensen gevestigde waarden en overtuigingen in twijfel, en zijn zij op zoek naar alternatieve levensstijlen en bestedingspatronen. Is concurrentie nog steeds de belangrijkste weg naar succes - zou samenwerking niet betere resultaten opleveren? Wordt met efficiëntie het verkrijgen van een maximale productiviteit voor iedereen en elke machine bereikt - zou waarachtige efficiëntie niet berusten op het produceren van maatschappelijk bruikbare goederen en diensten waaraan de mens werkelijk behoefte heeft? Is de opeenhoping van rijkdom en van materiële goederen die voor geld te koop zijn de juiste maatstaf voor de waarde van een persoon - zouden sommige eigenschappen die niet voor geld te koop zijn, zoals vriendelijkheid, wijsheid en zorgzaamheid, niet de ware kenmerken van iemands voortreffelijkheid zijn? Zou het kunnen dat de basale vrouwelijke waarden zoals opvoeden, zorgdragen en het met elkaar verbinden het beste tegengif zijn tegen de onverschilligheid, egocentriciteit, en chronische agressie die heersen in de hedendaagse samenlevingen? Mensen van alle leeftijden die gevoelig zijn en zich betrokken voelen, geven blijk van een nieuwe kijk op het bestaan en van respect voor de natuur, zij krijgen oog voor humanitaire en ecologische aangelegenheden. Zij ontdekken dat verschillen onder mensen, hetzij op het gebied van sekse, ras, kleur, taal, politieke overtuiging of van godsdienstig geloof eerder interessant en verrijkend zijn dan bedreigend. Meer en meer mensen realiseren zich dat als we de natuur iets aandoen dit tegelijkertijd voor ons niet zonder gevolgen kan blijven, en dat andere mensen die hetzij naast ons wonen, in afgelegen delen van de wereld, hetzij tot generaties behoren die nog geboren moeten worden, niet van ons gescheiden zijn en dat hun lot niet van dat van ons verschilt.

Dit soort bewustzijn dat essentieel is voor leven en overleven in de tegenwoordige wereld zou zich in iedereen kunnen ontwikkelen. Het intuïtief besef van eenheid, één te zijn met de medemens en met de Natuur, hetgeen de basis voor een

dergelijk bewustzijn vormt moet niet onderdrukt worden, uitgefilterd door rationeel denken dat dit besef toeschrijft aan kinderlijke fantasie, of ingeval het blijvend is aan een geest die uit zijn doen is. De school en het gezin moeten kinderen aanmoedigen sympathieën en gevoelens te koesteren die hen verbinden met andere mensen, met de mensheid en met de natuur; en de druk van het dagelijkse leven en van competitie moet ruimte maken voor het gevoel één te zijn met anderen en met de Aarde.

De maatschappelijk en ecologisch relevante inzichten van de kunsten en van de religies moeten erkend worden; de positieve waarden en visies die te midden van de jeugd en alternatieve culturen opduiken moeten bevorderd worden, en de inzichten die gecreëerd worden in de toonaangevende gelederen van de moderne wetenschappen moeten deel uitmaken van ons onderwijs- en openbaar informatiesysteem.

Wetenschap is niet alleen macht: het is ook kennis en op zijn best een basis voor wijsheid. Kernreactoren, intercontinentale en ruimtereizen, wondermedicijnen, en kant en klare communicatie zijn technologische bijproducten, en zij geven op een indringende wijze vorm aan de wereld waarin we leven. Nochtans is de visie zoals deze geschetst wordt door de meest recente ontwikkelingen van de moderne wetenschap ook veelbetekenend. Het zou een invloedrijke factor in de verhoudingen kunnen zijn die de evolutie van het hedendaagse bewustzijn bepalen - en daarmee voor onze individuele en collectieve vaardigheid om het hoofd te kunnen bieden aan de uitdagingen die op ons wachten op het keerpunt van het millennium.

Samenhang en harmonie

In hun meest recente ontwikkeling getuigen de moderne wetenschappen - waaronder vooral de nieuwe natuurkunde, de nieuwe biologie, en de nieuwe psychologie en psychotherapie - jegens ons van een wereld die enkele malen subtieler is en meer een geheel vormt, dan de mechanistische en fragmentarische wereld zoals

deze nog steeds gezien wordt door de heersende stroming in onze maatschappij. In de nieuwe visie vertoont zich alles wat we weten en waarnemen, in een immens proces van een enorme complexiteit maar met een grote samenhang en in een subtiele harmonie. Ruimte en tijd zijn met elkaar verbonden en vormen de dynamische achtergrond van de evolutie van melkwegstelsels en sterren: stof treedt terug ten bate van energie die als een fundamenteel kenmerk van de realiteit wordt gezien: en continue velden vervangen afzonderlijke deeltjes als de basiselementen van een heelal dat hoofdzakelijk uit energie bestaat. De kosmos is een naadloos geheel, dat zich in de loop van de tijd ontwikkelt en omstandigheden voortbrengt waarin zich leven kan openbaren en daarna het denkvermogen. Leven is een nauw netwerk van relaties dat zichzelf ontvouwt naar zijn eigen wetten, en de ontelbare diverse onderdelen verbindt en integreert. De biosfeer is geboren binnen de baarmoeder van het heelal, en het denkvermogen en het bewustzijn zijn geboren in de baarmoeder van de biosfeer. Ons lichaam maakt deel uit van de biosfeer en beweegt mee met het ritme van het levensweb op deze planeet. Ons denkvermogen hoort bij ons lichaam en communiceert met andere denkvermogens en met de natuur.

Deze inzichten zijn cruciaal voor onze tijd. Zij helen de breuk tussen geest en lichaam, tussen het zelf en de ander, tussen menselijk wezen en natuur. Zij geven ons een nieuw besef van bedoeling en betekenis. En, wellicht het meest belangrijke van alles, zij geven inspiratie voor een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Gezien onze intieme betrekkingen in de natuurlijke orde - met elkaar, met de biosfeer, en met de kosmos als geheel - is het onze onontkoombare verantwoordelijkheid om een wereld tot stand te brengen waar individualiteit, vernieuwing, en diversiteit niet de bron zijn van verdeeldheid, conflict en ontaarding, doch de basis vormen voor harmonie, samenwerking en co- evolutie.

Uit: *The Theosophist*, december 1999

Vertaling: Ton van Beek